

Agerdyrkningsberetning.

(Fra Begyndelsen af December.)

Winterfædens Tilstand. Udbyttet af Kartoffel- og Roemarke. Den gikkeligste Maade at lægge Kartoffer paa. Jordens Efteraarsbearbejdning. Efteraarsgræsningen. Kvægets Foderstand. Sygdomme blandt Husdyrene. Mund- og Klovesyge. Særlige Meddelelser.

Vinterfæden staaer ret godt, om den end er mindre kraftig og buftet end ifjor Efteraar. Bedst synes den at være i den nordlige Halvdel af Sjælland, hvor man mere almindelig end i de andre Dele af Landet fik den saaet tidlig. I det sydlige Sjælland, paa Lolland-Falster og i Fyen staaer den ogsaa nogenlunde godt, hvor den blev saaet tidlig, men dette skete de færreste Steder; Jorden var nemlig i Begyndelsen af September meget tør og ikke altid vel behandlet; man opsatte derfor at saae, ventende paa Regn; enkelte Steder (Falster) tilskyndedes man end yderligere dertil, fordi „Erfaringerne fra de sidste Aar afgjort ikke tale til Gunst for den tidligsaade Hvedes Giftighed.“ Midt i September kom Regnen, men nu saa hyppig og stærkt, at Jorden blev for vaad og ubekvem at behandle, og saaledes holdt Vejret sig til ind i Oktober; mange begyndte at ængstes derover, turde ikke oppebie bedre Vejr og forhastede sig da med at saae, om Jorden end var ubekvem; under disse Forhold blev man først færdig med Hvedesaningen midt i Oktober, og Sæden laa da længe i Jorden, inden den

kom op; Hveden bedrede sig vel en Del i det milde Vejr i November, men er dog noget spids og fin. Det samme gjælder ogsaa for Nyllands Vedkommende, men da Høsten her tillige gjennemgaaende sluttedes senere end paa Nerne, saa bidrog dette end yderligere til at forhale Saaningen ind i Regneriden, og det er derfor ogsaa her sjeldnere at træffe et godt og kraftigt Stykke Vintersæd end paa Nerne. Somme Steder har der været en Del graa Snegle i Sæden, men da det navnlig har været i de tidligst saaede og derfor tætte Rugmarker, har den af dem bevirkede Udtjndning gjort mindre Skade, somme Steder endog været heldig; andre Steder f. Ex. paa Bornholm, hvor Sneglene ogsaa begyndte at angribe de senest saaede Marker, ødelagdes de af Frostens i Begyndelsen af November.

Udbyttet af Kartoflerne har i Reglen været ret godt, baade hvad Mængde og Godhed angaaer. Den Nydannelse af Knolde i Righed med ifjor, som ogsaa iaar begyndte midt i Sommer paa enkelte Steder, standsedes ganske og har ikke gjort nogen Skade. Ej heller har den almindelige Kartoffelsygdom udbredt sig synderlig paa Knoldene, uagtet der var Grund til at frygte derfor, da Toppen tidlig og hurtig blev ødelagt af den; — maatte skyldes det Tørreri i Slutningen af August og Begyndelsen af September, at den ikke har forplantet sig fra Top til Rod; kun paa fugtige, sige Jorder har Sygdommen gjort nogen Skade af Betydning. At Toppens tidlige Henviisnen har formindsket Udbyttet er naturligt. I Eggen mellem Hobro og Aalborg ødelagde en Nattefrost d. 30te August ganske Toppen paa Kartoffelmarkerne i Dalsstrøgene, mens denne holdt sig frisk paa Bankerne; ogsaa i Vestjylland ødelagde en tidlig Nattefrost Toppen af Kartoflerne, og om de end senere stød friske Skud, hæmmedes dog Knoldeudviklingen meget derved. Blandt Forsøg, der ere komne til vor Kundskab, skulle vi meddele, at man i Benschfel med stort Held har anvendt sur fosforsur Kalk til Kartofler. Den gullichske Maade at lægge Kartofler paa er forsøgt paa flere Steder, men synes

ligesaa lidt her som i Tyskland at fyldestgjøre det Rn, hvori den tildels ved det preussiske Landbrugsministeriums Medvirken saa pludselig blev bragt. Den giver vel meget store Knolde, men ikke saa mange, som man, efter det store Jordsmøn hver Plante indtager, kunde vente. Udbyttet synes imidlertid at blive fuldt saa stort i Tøndetal, som hvor Kartoflerne lægges paa almindelig Maade, og da de rimeligvis om ikke ganske saa dog mere end almindelig ville være sikrede mod Sygdommen, saa kunne disse Fordele vel opveje det betydelige Arbejde, der kræves, naar det er hos Husmænd og Smaaafolk, der selv have Arbejdskraften, men derimod nappé hvor denne skal dem lejes. Fra det sydlige Sylland meddeles, at den eneste Kartoffel, det kan betale sig at dyrke paa denne Maade, er pinched rusti coat (?); den har iaar givet i Gjennemsnit 20 Knolde à $\frac{1}{2}$ —1 *R* under hver Plante.

Udbyttet af de øvrige Rodfrugter er meget ulige. Gulerødderne synes gennemgaaende at have været bedst, dernæst Raalrabi og Turnips, især for Syllands Vedkommende, og endelig Runkelroerne. Begyndelsen af Sommeren var meget kold; ogsaa Juni var kold og tillige tør, og Juli var meget tør; der var derfor ikke blot meget Arbejde med Efterplantning og Rensning, men Køerne stode i Stampé, og denne havde været saa langvarig, at om de end kom sig meget i August og Efteraarsmånederne, idet de kunde vedblive at vøge til ind i November, saa naaede de dog mange Steder ikke deres almindelige Størrelse, og Udbyttet har vel i Reglen været 50—100 Tdr. pr. Td. Land under det almindelige, om det end enkelte Steder har været ligesaa stort. Til at forringe Udbyttet bidrog desuden i høj Grad Knopormene, der vedholdende og stærkt hjem søgte Runkelroerne og Gulerødderne, saa at de første kun vare glatte paa deres nederste Stykke, medens den Del af dem, der stod i Jordstørpen, var ganske strubbet af Knopormhuller, der ved Optagningen fyldtes med Jord, som er vanskelig at faae fra-rensét; og Gulerødderne vare endog undertiden helt overødté. Der meddeles flere Exempler paa, at Knopormene paa een

Gaard have angrebet Kunkelroe- og skaanet Gulerodsmarferne, medens netop det Modsatte har været Tilfældet paa Nabo-gaardene. Paa Thorseng led Turnipsen i Oktober af nogle middelstore Snegle, der gjennehullede den paa kryds og paa tværs. Frostene i November overraskede flere Steder Optagningen af Rodfrugterne, men det er dog kun undtagelsesvis, at der derved foraarfagedes nogen betydelig Skade. Fra Horsensegnen meddeles saaledes: „Vanskelighederne ved Roedyrkingen her i Landet ere dels meget tørre Foraars, dels vanskeligt og ustadigt Vejr i sidste Halvdel af Oktober og første Halvdel af November; flere Steder har Frostene i dette Efteraar i November beskadiget en Del af Roerne, som endnu ikke vare optagne.“ Sjældent have Kunkelroerne været saa tilbøjelige til at løbe i Stof som iaar, og enkeltvis har dette endog været Tilfældet med Gulerødderne; hvorvidt Grunden hertil ligger i Aargangen eller i Frøet er vanskeligt at afgjøre; muligvis er den at søge i den stærke og forcerede Udvikling, som Frøet fik i forrige Aars usædvanlig tørre og varme Sommer. — Rodfrugtdyrkingen er i Tiltagende, om end kun smaat, i flere Egne af Landet; blandt de modtagne Meddelelser herom skulle vi blot her hidsette Beretningen fra det midterste og vestlige Jylland. Fra Hammerum Herred: „Den store Mængde opdyrkede Kjør-, Eng- og Tørvejorder, der ere satte i ordentlig Kultur med fuldstændig Vandafledning, Brænding og Mærgling, synes at frembyde en gunstig Jordbund for Rodfrugtdyrkingen. Den nylig i Herning afholdte Produktudstilling fremviste Exemplarer af saa udmærket Bestaaffenhed og Størrelse, at Landets bedste Egne ikke kunne fremvise dem bedre“. Fra Ringkjøbingegnen: „Enkelte Steder har man kunnet see mindre Stykker Kunkelroer og Raalrabi, som mere og mere dyrkes i de Sogne, der have Mangel paa Eng, men som derimod i Modsatning til andre Sogne her i Egnen kunne glæde sig ved en god Markfred.“ Fra Mors: „Interessen for Rodfrugtdyrkingen er i Fremgang, og der er Haab om, at Beboerne i en nær Fremtid endnu

mere ville faae Djnene op for Rodfrugtdyrkningens store Betydning."

Efteraarspløjningen er, paa enkelte selvforfkyldte Undtagelser nær, bleven færdig overalt, men af Extraarbejder: Draining, Mærgling o. lign. er der kun udført lidt. Dels blev man, som ovenfor nævnt, i Reglen først sent færdig med Saaningen og ligeledes med Koernes Bjergning, og dels er der anvendt megen Kraft paa Tærskningen, især paa mindre Gaarde; det stærke Fald i Kornpriserne og Pøngemangel, navnlig i Sjællands lettere Egne, paa Grund af den daarlige Høst ifjor, have tilskyndet til en hurtig Udtærskning. Den megen Efteraarsregn har desuden besværliggjort Pløjningen af de stærkere Jorder, naar man vilde have den udført godt, og Jorden ikke maatte være vaad, og der lægges med god Grund mange Steder Bægt paa en nogenlunde tør Efteraarspløjning. Dette er i det Hele taget et Arbejde, der navnlig paa de stærke Jorder kræver Landmændenes fulde Omhu, thi det beroer væsentlig paa, hvorledes dette er udført, om Jorden kan hjælpe sig med en hurtig og let Foraarsbehandling, hvilket af mange Grunde kan være ønskeligt. At udføre 2 Efteraarspløjninger vil der i Aar kun faa Steder kunne naaes; i Beretningen fra en Egn, hvor Hans Hansens Reolplov har været i Brug i flere Aar, fremsættes den Forordning, at man ofte vil gjøre rettere i at foretage en Pløjning med denne istedetfor at efteraarspløje 2 Gange med en almindelig Plø.

Om Efteraaret end var koldt og raat, har Efteraarsgræsningen dog de fleste Steder været ret god, navnlig i Sammenligning med den knappe Sommergræsning; dette gjælder især for de Egne, i hvilke der findes mange Enge; selve Stubgræsningen bliver derimod mere og mere betydningsløs, da Markerne blive renere, og der iaar kun faldt lidt Sæd af. Dgfaa den Græsning, der tidligere havde langs Grøfter og i Huller, forsvinder mere og mere, efterhaanden som Markerne draineres. Af de egentlige Agergræsmarker vare de gamle de bedste,

hvorimod de fra ifjor Sommer vare flette; ogsaa de nye Klovermarker fra iaar stød godt mange Steder, især hvor de vare lagte ud i kraftig Tilstand.

I Almindelighed var Kvæget derfor i Begyndelsen af Oktober kommet i ret godt Huld, medens det var magert ved Udslaget i Foraaret og ikke havde kunnet gjenvinde Huldet ved den ofte meget knappe Sommergræsning. Hvor man derfor tog Kvæget ind henimod Midten af Oktober, kom det paa Stald i ret godt Huld, hvorimod det led meget, asmagredest og forknyttedes, hvor man holdt det ude i det raakolde Vejr til Slutningen af Oktober. Ogsaa for Faarene, især de forædlede, var Efteraarsvejret, navnlig i Jylland, saa koldt og fugtigt, at de ikke kunde holdes ude i November Maaned.

Det Foder, man kan bnde Kvæget, efterat det er kommet paa Stald, er rigeligt og sundt. Kun Rugfodret er enkelte Steder bjerget mindre godt, og det samme er Tilfældet med Baarsædsfodret i det vestlige Jylland. Da ogsaa Enghø og Klover, med Undtagelse af Estersletten, der for en Del mislykkedes, blev bjerget i fortrinlig Tilstand, og da de lave Kornpriser i Modsatning til de fordelagtige Priser paa Mælkeprodukter gjør Folk tilbøjelige til at opfodre Korn i betydelig større Maal end tidligere, vil Kvæget snart fuldstændig gjenvinde sit gode Huld. Hvorvidt Fodret i og for sig er nærende iaar, er der ulige Meninger om, nogle mene, at det vil være mindre nærende end ifjor, andre derimod at det vil være bedre. I hvert Fald er der de fleste Steder saa meget, at man kan lade Kvæget vrage en Del, saa meget mere, som de ualmindelig høje Kvægpriser i Efteraaret mange Steder, navnlig i Jyllands lettere Egne, i Forbindelse med Pengetrangen have forhindret Folk i atter at faae Besætningerne, der ifjor maatte indskrænkes saa betydeligt, fuldtallige.

Af Sygdomme blandt Husdyrene har der enkelte Steder været en Del Forkjølelsesygdomme blandt Hestene, som naturligt Følge af at de have maattet arbejde i Marken trods Regn og Slud, og paa Bornholm er Kværken paa flere Steder gaaet over til Batterjot. I en enkelt større Besætning i det

nordlige Jylland lider Kvæget af en mild Lungesygge, og i denne Egn har man hellerikke ganske faaet Bugt med Stivsyngen i flere af de Besætninger, der i Foraaret vare stærkt angrebne deraf. Men dog er det navnlig Mund- og Klovesyngen, hvorpaa Opmærksomheden er fæstet, da den mere og mere breder sig ud over alle Egne af Landet. Den optræder overalt særdeles mildt og varer i Reglen kun en halv Snes Dage, men angriber paa den anden Side i Reglen alt Kvæget uden Undtagelse i den Besætning, hvor den kommer ind, og ofte forplanter den sig tillige til Heste, Faar og Svin. Kun helt undtagelsesvis døer et enkelt Kreatur af den, men alle afmagres de, sætte af paa Mælken, og Sygdommen medfører altsaa alligevel kjendelige Tab. Lægemidler anvendes kun i ringe Maal mod den, nemlig lidt Badning med Salvievand, hvorimod Dyr lægerne tilraade Renlighed og en kraftig Fodring med Roer, knust Korn og fint Hø. Heldigvis har det i Almindelighed kun været Mundsyngen, som Kvæget lider af, thi hvor ogsaa Klovene angribes, bliver Behandlingen af de syge Dyr højst besværlig. Angaaende Sygdommens Udbredelse i de forskjellige Egne synes den navnlig at have størst Udbredelse (undertiden sognevis) i Sjælland Nord for en Linie fra Præstø til Næstved, medens den Syd derfor kun optræder sporadisk. Paa Volland-Falster, i Fyen og i den sydlige Halvdel af Jylland findes den ogsaa hist og her, medens den nordlige Halvdel af Jylland endnu synes at være saa temmelig forstaaet for den, og efter at Kvæget nu er kommet paa Stald, er man forhaabentlig ved en grundig Afsperning i Stand til at holde den ude eller i alt Fald at hindre en stærk Omfiggriben af den. At en saadan Afsperning kan nytte, og at paa den anden Side selv Folk kunne bringe Sygdommen fra en Besætning til en anden fremgaaer af flere Beretninger. Af de modtagne Meddelelser angaaende Sygdommens første Optraeden og senere Udbredelse i enkelte ved Naturen affondrede Egne skulle vi hidsætte følgende: „Ved Indbindingen udbrod Mund- og Klovesyngen paa Brathingsborg (paa Samsø), uden at man kjender Aarsagen dertil, og herfra formenes

Smitten at være ført med Dyrlægen til 5 Bøndergaardene i forskjellige Byer; der er alt Kvæget blevet angrebet. Da Sygdommen begyndte paa Brathingsborg havde Køerne i den sidste Tid om Dagen græsset paa unge, temmelig frodige Kløver." „Mundsygen indfandt sig i August midt paa Thorsøng, idet en Husmands eneste Ko blev angrebet deraf, men den kom sig efter 14 Dages Forløb. Nu hørte man ikke mere til at Sygdommen var her paa Den før i Slutningen af Oktober, da den udbrod paa Baldemar Slot, og senere ere Besætningerne paa et Par andre Steder ogsaa blevne angrebne." „Til Bornholm blev Sygdommen indført med en Ko, som var kjøbt paa Sjælland (?); paa det Dampskib, der bragte denne fra Ystad til Bornholm, var der en Del Studer, som en Gaardejer i Sct. Nicolai Sogn havde kjøbt til Fødning, og nogen Tid efter bleve baade Studene og hans øvrige Kreaturer angrebne af Sygdommen."

I Egnen ved Skodborghus findes Mundsygen kun hos Hestene, saaledes som det fremgaaer af følgende Meddelelse: „Mundsyge hos Hestene hersker for Øjeblikket meget udbredt her paa Egnen, men de fleste Tilfælde ere meget milde. Mange Heste kunne æde deres sædvanlige Foder og gjøre deres sædvanlige Arbejde under hele Sygdommen, der i saa Fald ikke varer meget over 8 Dage. Der forekommer dog ogsaa Tilfælde, hvor Munden er i den Grad fuld af Saar, at Dyret ikke kan tage Føde til sig, men staaer og sagler stærkt af Munden, og der kan da hengaa flere Uger, før Saarene i Munden læges fuldstændig. Det er mig ikke bekjendt, at denne Sygdom, der synes hurtig og let at smitte fra Hest til Hest, noget Sted har smittet fra Heste til Hornkvæg, uagtet Heste og Kvæg jævnlig staa i Stald sammen og endnu hyppigere drikke af samme Trug. Dette har undret mig, da Mund- og Klovesyge skal herse hos Hornkvæget baade i Ribe- og Koldingegnen, og det derfor var rimeligt at formode, at det var den samme Sygdom, der hersker mellem Hestene her. I vore pathologiske Værebøger hedder det ogsaa, at Mund- og Klovesygen er fælles for alle

vore Husdyr; men her herfter den hidtil kun som sagt mellem Hestene." Ifølge offentlig Meddelelse fra Nørvang-Tørrild Herredsfogderi er denne Sygdom meget udbredt i denne Jurisdiktion.

Af særlige Meddelelser i de modtagne Beretninger hidfattes følgende:

Fra Mariboegnen: „Man danner her en Forening til samlet Indkjøb af kunstig Gjødning i Righed med den i Byland oprettede, og hvortil Ideen er kommet gennem Artiklerne om Lincolnshireforeningen i Tidsskriftet. Stjondt Bestræbelserne hertilands allerede have havt saa gode Følger i Retning af Prisnedsættelse, mener man dog at kunne naae ikke liben Fordel endnu ved at danne Foreningen.

Det viser sig iaar ret, hvor vigtigt det er for os at have fint, paa rette Maade høftet og behandlet Byg, idet Kjøbmændene ere istand til at gjøre meget betydelig Forskjel i Prisen mellem fint Chevalier-Byg og det saakaldte danske Byg, og Prisen paa det første er saa høj i Forhold til Hvede, at vistnok de Fleste fodre dette op fremfor Byg.“

Fra Viborgeggen: „Da fosforsur Gjødning bruges meget i denne Egn, har Foreningen for Indkjøb af denne Gjødning her vundet megen Tilslutning.“

Fra Thorsøng: „Svinefødningen har i Aar betait sig særdeles godt. Flæsket er betalt med 22 Sk. pr. Pund, og som Følge heraf har man omtrentlig kunnet have $\frac{1}{3}$ af Svinenes Værdi for Affald og Ulejlighed. Svinene kjøbes her i Almindelighed i Febr. og Marts og bringes til først i Novbr. at veje 15 til 20 Pund og derover.“

Fra Herningegnen: „Af størst Interesse i landøkonomist Henseende bør nævnes, at der i afvigte Efteraar har været afholdt en Produkt- og Redstabsudstilling i Herning. For en saa affides Egn som Hammerum Herred, har en saadan Udstilling større Betydning og Indflydelse paa Agerbrugets Udvikling end paa enhver anden Egn, især da hertil kommer, at Udstillingen efter Egnens Forhold maatte kaldes righoldig og særdeles vellykket. Egnen stylder derfor en særdeles Talsigelse dels til det fgl. Landhusholdningselskab, der har staaet 100 Rd. til Sagens Fremme, dels til de Mænd, der med Opoffrelse af Tid og med megen Ulejlighed have sat sig i Spidsen for et slikt Foretagende.“

Fra Egnen Øst for Ringkjøbing Fjord: „Fremfribtene i Agerbruget ere langt større i Hedefognene end i Engfognene,

hvor alt vedbliver med smaa Forandringer at gaa i den gamle Stil, medens derimod hist Brak, Mærgling, Draining og Træplantning er hyppigere. De sidste 2 Aar have imidlertid været strænge for Beboerne og have meget standsset deres rosværdige Virksomhed. Penge ere meget knappe og næsten ikke til at opdrive uden at gaa ind i Kreditforeninger, hvilket som oftest medfører en større aarlig Udgift, end Laanerne ere istand til at afholde, eftersom Indtægterne kun langsomt forøges ved Forbedringerne, der foretages ved Ejendommene, og Affætningsforholdene ere ugunstige."
